

Теми екологічної безпеки сховищ та фондів торкнулася головний бібліотекар НБУВ **Т. В. Крікова** у доповіді «Екологія книгосховищ та її значення в умовах бібліотеки». Йшлося про необхідність виконання регулярної санітарно-гігієнічної обробки, а саме знепилювання приміщень та бібліотечних фондів. На переконання доповідачки, це важливо не тільки для збереження фондів, а, насамперед, для здоров'я співробітників та читачів. Забруднення повітря прискорює старіння та руйнацію паперу. Крім того, на мікроскопічних частках пилу сорбуються мікроорганізми, які таким чином проникають у всі приміщення бібліотеки. Мікологічне ураження є найбільш небезпечним для бібліотечних фондів. Мікроскопічні гриби вростають у папір, використовуючи його як їжу, й тим самим його руйнують, а спори грибів легко розповсюджуються навкруги, завдаючи шкоди і документам, і людям. На завершення **Т. В. Крікова** окреслила найбільш перспективні та ефективні методи мінімізації негативного впливу навколишнього середовища на бібліотечні фонди.

Бібліотекар I категорії ДНАББ ім. В. Г. Заболотного **Н. А. Хлівченко** у своїй доповіді «Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи (на прикладі роботи ДНАББ ім. В. Г. Заболотного)» охарактеризувала основні напрями роботи зі збереження фондів у бібліотеці, детально розповіла про особливості та переваги зберігання раритетних документів ДНАББ ім. В. Г. Заболотного у новому книгосховищі – відділі рідкісної книги, де передбачено сучасну систему протипожежного захисту та кондиціонування повітря з функцією клімат-контролю.

Значну увагу учасники засідання приділили використанню спеціальних хімічних сполук – біоцидів або антисептиків, а стосовно грибів – фунгіцидів, для обробки документів на паперових носіях. Зокрема, цій темі була присвячена співдоповідь інженера-хіміка НБУВ **Н. Б. Бальянці**, наук. співробітника НБУВ **Л. П. Затоки**, мол. наук. співробітника НБУВ **С. Г. Мозгової**. Фахівці доповіли про результати спільних з науковцями Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України ек-

периментальних досліджень з грибостійкості паперу, обробленого 1-відсотковим спиртовим розчином ніпагіну (метилпарабен, Е 218), а також 2-відсотковим та 4-відсотковим спиртовими розчинами фунгіциду «Валеус Д», що являє собою суміш фосфату та гідро хлориду полігексаметилгуанідіна. За результатами цих експериментів у практику роботи фахівців ЦКР НБУВ запроваджено 1-відсотковий спиртовий розчин ніпагіну, а дослідження дії на папір фунгіциду «Валеус Д» продовжується.

Майже всі виступаючі наголошували на необхідності обміну досвідом з питань забезпечення збереження бібліотечних фондів, розвитку у бібліотеці різних форм інтеграції та кооперації, а також на необхідності підвищення обізнаності персоналу з питань збереження та захисту фондів шляхом проведення різних навчань – семінарів-практикумів, круглих столів, науково-практичних занять, e-learning (електронне навчання) тощо. Важливо, щоб у процесі навчання не тільки порушувалися загальні питання, пов'язані зі збереженням фондів у несприятливих екологічних умовах, під час надзвичайних ситуацій, збройних конфліктів, терористичних актів, а й обговорювалися конкретні рекомендації стосовно фазової консервації, відновлення документів з ослабленою матеріальною основою, підтримання нормативних режимів зберігання фондів та ін.

Учасники круглого столу взяли активну участь в обговоренні проекту Рекомендацій Міжнародної наукової конференції. Пропонувалося доповнити документ положенням стосовно активізації співпраці у галузі збереження, консервації документів у бібліотеках, музеях та архівах України на основі двосторонніх чи багатосторонніх угод. Були також висловлені побажання ініціювати розроблення нової загальноукраїнської програми в рамках сучасного реформування бібліотечної справи.

Людмила Муха,

канд. іст. наук,

заст. генерального директора НБУВ з наукової роботи

Л. П. Затока,

наук. співробітник НБУВ

Бібліографічний показник у системі науково-інформаційного обслуговування користувачів

У рамках конференції відбувся семінар «Бібліографічний показник у системі науково-інформаційного обслуговування користувачів». У засіданні взяли участь провідні фахівці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського, Національної парламентської бібліотеки України, Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного, Інституту енциклопедичних досліджень НАН України, Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв, Бібліотеки Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди та ін.

Керівник Центру науково-бібліографічної інформації НБУВ, д-р наук із соц. комунікацій **Т. В. Добко** окреслила основні етапи розвитку бібліографічної продукції в Україні, зазначивши, що у галузі бібліографії на сьогодні працює багато організацій і установ, система показників охоплює посібники різні за змістом, призначенням, складом матеріалів, що в них відображені. Сучасні трансформації бібліографічної діяльності бібліотек розширили межі традиційного бібліографічного обслуговування за рахунок залучення електронних джерел

інформації локального та віддаленого доступу, уможливили оперативне дистанційне обслуговування користувачів не лише бібліографічною та реферативною, а й повнотекстовою інформацією. Доповідачка наголосила, що оскільки сучасний користувач хоче отримувати знання, необхідні джерела інформації найраціональнішим шляхом, бібліографічний показник найкраще слугує пошуку інформації з конкретної теми, представляючи її комплексно, узагальнено, систематизовано. На її думку, в умовах обмеженого кадрового та фінансового забезпечення доцільно розвивати створення всеукраїнського консолідованого інтернет-порталу з використанням вікі-технологій, який включатиме інформацію про бібліографічні посібники, реферативні видання з усіх галузей знання, зарубіжні спеціалізовані БД, доступні українським користувачам.

Питання створення показників літератури як результату бібліографічного дослідження життя та творчості **Т. Г. Шевченка** висвітлили у своїй доповіді наук. співробітник НБУВ **Л. С. Новосолова** і мол. наук. співробітник НБУВ **С. А. Дзобич**. Вони поділилися досвідом використання сучасних комунікаційних технологій, які дали змогу науковцям НБУВ підійти до цієї ро-

боти по-новому, залучити всі види інформаційних джерел для подальшого об'єднання розпорошених бібліографічних праць та матеріалів шевченкіани в єдиний електронний бібліографічний ресурс – метабібліографію шевченкіани. Продовжила означену тему наук. співробітник НБУВ **І. Д. Войченко**. У доповіді «Бібліографічна шевченкіана як джерело вивчення історії та побутування української книги» вона розкрила історико-книгознавчі аспекти шевченкознавчих видань, підготовлених фахівцями НБУВ: «Тарас Григорович Шевченко: бібліографія видань творів, 1840–2014» (Київ, 2014) та «Кобзар» Т. Г. Шевченка у фондах НБУВ» (Київ, 2015).

Про роботу з підготовки ретроспективного бібліографічного покажчика «Книга в Україні. 1861–1917: матеріали до репертуару української книги», що вміщує інформацію про видання, надруковані українською та російською мовами в межах сучасної території України з 1861-го по 1917 р. доповіла наук. співробітник НБУВ, канд. іст. наук **І. Г. Лиханова**. Інформаційний ресурс «Книга в Україні. 1861–1917», відзначила доповідачка, включає дві складові – універсальний ретроспективний бібліографічний покажчик та бібліографію другого ступеня й слугуватиме надійним джерелом пошуку інформації.

Питання національної системи реферування наукової літератури порушила у своїй доповіді зав. відділу НБУВ **Н. Я. Зайченко**. Вона висвітлила основні етапи 20-річного розвитку українського реферативного журналу «Джерело». Було відзначено, що нині часопис щорічно відображає близько 45 тис. документів, які вийшли з друку в Україні або за її межами (якщо авторами є вітчизняні вчені або ж видання, присвячені Україні). Доповідачка здійснила статистичний аналіз галузевого відображення матеріалів у журналі, зупинилася на проблемах та окреслила потенціал видання щодо розвитку, використання реферативного інформаційного продукту в друкованому і в електронному режимах, зокрема, щодо формування бази даних «Україніка наукова».

Про співпрацю реферативної служби НБУВ з видавничими установами йшлося і у виступі провідного бібліографа НБУВ **Т. В. Зінькової**.

Науково-інформаційні продукти Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного представила бібліограф I категорії цієї установи **С. М. Смирнова**, зокрема, бібліографічні покажчики, що вийшли у серіях: «Видатні будівельники України», «Видатні зодчі України», «Особистість». Було акцентовано увагу на унікальному покажчику «Будівлі бібліотек: проектування, будівництво, реконструкція», що охоплює книги, графічні матеріали, публікації з вітчизняних та зарубіжних періодичних видань 1739–2008 років (Київ, 2008), а також на реалізації соціально-бібліотечного проекту «Історія малих міст України», за результатами якого планується видати 25 бібліографічних покажчиків, де відобразатиметься література з історії, архітектури, містобудування та соціально-економічних аспектів малих міст усіх регіонів нашої країни.

Важливе місце в системі бібліографічних покажчиків нині займає аналітична ретроспективна бібліографія періодики. Про методику роботи з підготовки метабібліографічного посібника «Покажчики змісту серіальних видань у фондах НБУВ» доповідала мол. наук. співробітник НБУВ **В. А. Шкаріна**.

Про розкриття змісту періодичних видань засобами бібліографії йшлося і у виступі редактора «Літературної України» **С. Б. Козака**, автора низки ґрунтовних систематичних покажчиків змістів часописів української діаспори. Особливе місце серед еміграційних періодичних видань, як зазначив доповідач, належить часописам «Українські вісті» (Німеччина – США), «Пороги» (Аргентина) та «Нові дні» (Канада), які виходили у повоєнні роки і досі залишаються малознаними.

С. Б. Козак ознайомив учасників семінару з підготовленими ним бібліографічними покажчиками змісту цих видань, які з'явилися упродовж останніх років, поділився секретами бібліографічної майстерності.

Низка доповідей учасників зібрання була присвячена питанням використання бібліографічних ресурсів при підготовці довідкових, енциклопедичних видань. Так, директор Інституту енциклопедичних досліджень НАН України, канд. філол. наук **М. Г. Железняк** детально розповів про бібліографічне забезпечення українських енциклопедичних видань, ознайомив присутніх з довідково-бібліографічними працями науковців Інституту (бібліографічним покажчиком «Науковці України ХХ–ХХІ століть. Метабібліографія», онлайн-новим енциклопедичним словником «Чернігівці ХХ–ХХІ століть» та ін.). Доповідач зазначив, що бібліографічне забезпечення є важливим індикатором рівня підготовки енциклопедичного видання.

Директор бібліотеки Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди, заслужений працівник культури України **О. І. Шкира** ознайомила присутніх з бібліографічними ресурсами, що готуються установою, розповіла про введення до наукового обігу книжкових колекцій особистих бібліотек, включених до складу фонду.

Як засіб взаємодії бібліотек у процесі документообміну, поповнення бібліотечних фондів було представлено друковану та електронну версії поточного бібліографічного покажчика «Обмінний фонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського». Мол. наук. співробітники НБУВ **Л. А. Пестрецова**, **І. О. Шульга** розкрили основні джерела надходження видань до обмінного фонду НБУВ (академічні періодичні та книжкові видання Видавничого дому «Академперіодика», видавництва «Наукова думка», видавництва науково-дослідних установ НАН України; література, що надходить за державними цільовими програмами «Українська книга», «Наукова книга», видання НБУВ).

Сьогодні вже майже кожна бібліотека України, крім офіційного сайту, має власну сторінку у різних соціальних мережах. Про результати дослідження можливостей використання соціальних медіа для популяризації довідково-бібліографічних видань доповів пров. бібліограф НБУВ **П. М. Штих**. Проаналізувавши змістове наповнення та аудиторію користувачів сторінок ЦНБІ НБУВ у мережах Facebook та «ВКонтакте», доповідач наголосив на необхідності повнішого врахування інтересів науковців та студентів, запропонував низку методів популяризації довідково-бібліографічної та науково-інформаційної діяльності бібліотек у соціальних мережах.

Учасники семінару констатували: незважаючи на поширення і розвиток нових інформаційних технологій, створення різних баз даних (бібліографічних, реферативних, повнотекстових) як тематичних, галузевих, так і універсального змісту, які, безперечно, виконують провідну роль у науково-інформаційному задоволенні потреб науки і освіти, бібліографічний покажчик не втратив своєї актуальності і залишається важливим джерелом у системі науково-інформаційного обслуговування. Саме комплексне використання електронних і друкованих джерел інформації дає змогу повноцінно забезпечити зростаючі інформаційні запити користувачів інформації.

Тетяна Добко,
д-р наук із соц. комунікацій,
керівник Центру науково-бібліографічної інформації НБУВ
Вікторія Шкаріна,
мол. наук. співробітник НБУВ